

Nejižnější poštovní schránka světa (6)

Minule jsme se dostali až do Amundsen-Scottovy stanice na jižním pólu a nahlédli do zdejší úřadovny USPS, neboli pošty Spojených států amerických. Dnes využijeme téhle mimořádné příležitosti a více se tu rozhlédneme.

FRANTIŠEK BENEŠ

To je ona, nejižnější poštovní schránka světa! Na klapce má nápis U.S. Mail.

Už jsme řekli, že zdejší pošta má směrovací číslo 96598. Když už jsem tu byl, neopomněl jsem se zde vyfotografovat. Za mnou je vzhovácí otvor zdejší poštovní schránky, po levé ruce mám nástěnku, na níž jsou vyvěšeny pohlednice s pozdravy z mnoha koutů světa, které sem dorazily.

Na pultě jsou připravena poštovní razítka a kašety.

Starší poštovní razítka a kašety zdejšího poštovního úřadu a korespondence jsou vystaveny ve vitrínách na chodbách.

Na poště je k dispozici i kašet stvrzující pobyt na pólu, doba je uváděna datumkou. Pod ním jsou otisky vstupního a výstupního razítka pohraniční policie, která vyobrazují jako potvrzení toho, že cestu do Antarktidy chilské úřady nepovažují za opuštění země, protože šlo o pobyt v jejím „chilském sektoru“ (což na samotném pólu samozřejmě neplatí).

Na stanici platí americké dolary, a jak nám řekla průvodkyně, poštovní zásilky tady podané jsou vypláceny jako vnitrostátní v USA. Přeprava je poměrně zdlouhavá, vojenským nákladním letadlem z pólu na stanici McMurdo, odtud letecky na Nový Zéland a pak do USA.

Na chodbách a v některých kancelářích a zasedacích místnostech základny jsou umístěny vitríny s upomínkami na její historii a historii dobývání kontinentu. Je zde vystaven například svetr, který měl na sobě Byrd při svém historickém přeletu pólu (k filatelii měl blízko - jeho expedice zřídila první poštu v Antarktidě), ale k vidění tu bylo mnohem více memorabiálií – počínaje pionýry Amundsenem a Scottem a jejich druhy z let 1911 a 1912, po nedávné návštěvy různých známých osobností.

Zajímavé jsou ukázky přístrojů používaných k vědeckým experimentům, například podobných koulí je pod stanicí a v jejím okolí v ledu do hloubky až dvou kilometrů „zavrtáno“ na pět tisíc, každá o velikosti basketbalového míče. Obsahují senzory sledující záhadné částice – neutryny, vzniklé současně s vesmírem při velkém třesku.

Ale vraťme se k americké poště v Antarktidě. Její historie je dlouhá, datuje se od 6. října 1933, kdy se první poštovní zúčastnil Byrdovy expedice a přistál v Rossově zemi. Je zajímavé, že iniciátorem zavedení poštovního spojení byl filatelista – dokonce nejnámější sběratel známek ve Spojených státech, čerstvě zvolený prezident F. D. Roosevelt. Ten si přál, aby dobývání Antarktidy připomněla příležitostná známka používaná na tamní úřadovně pošty USA, a dokonce sám navrhl její podobu! - dochoval se jeho náčrt provedený tužkou a jím podepsaný.

Znáмка v nominální hodnotě 3 centy vyšla v archové a aršíkové úpravě, pokud ji zájemce chtěl použít pro vyplacení zásilky odeslané z Antarktidy, musel uhradit příplatek ve výši půl dolaru, který pomohl financovat výpravu. To byla nemalá částka – v té době končící zlatý standard stanovoval, že 1 dolar odpovídal zhruba 1,5 gramu ryzího zlata (koncem roku 1933 po zrušení zlatého standardu už jen něco přes polovinu), takže půl dolaru by v tomto přepočtu odpovídalo nějakým 750 (resp. 430) našim dnešním korunám. (Pro kontrolu provedme ještě přepočet prostřednictvím poštovních sazeb – ty od té doby stouply zhruba 15,5x /3 centy versus dnešních 47 c/, to vypovídá o značném zlevnění nákladů odesílatelů zásilek /tehdejší 3 c = cca 45 (26) Kč, zatímco dnešních 47 c = cca 12 Kč/, což odpovídá značnému nárůstu kupní síly domácností v USA, které si za peněžní ekvivalent mohou dnes nakoupit výrazně více zboží a služeb, než tehdy).

Odhaduje se, že filatelisté odeslali bezmála čtvrt milionu dopisů přepravených pak prostřednictvím poštovního úřadu v Antarktidě, za což uhradili příplatek ve výši 125.000 USD (který odpovídal 6,25 kilogramu zlata, v dnešní ceně zhruba šest a půl milionu Kč), a mají tak nepochybnou finanční zásluhu o zdar expedice.

První americký poštovní úřad v Antarktidě se jmenoval Little America a jeho provoz neměl dlouhého trvání – pro nepříznivé klimatické a provozní podmínky byl záhy ukončen. Jeho pracovníci však prokázali, že i v tak extrémních podmínkách lze provozovat poštu, a to i při tak velkém provozním vytížení, jakým byly už zmíněné statisíce zásilek odeslaných sběrateli.

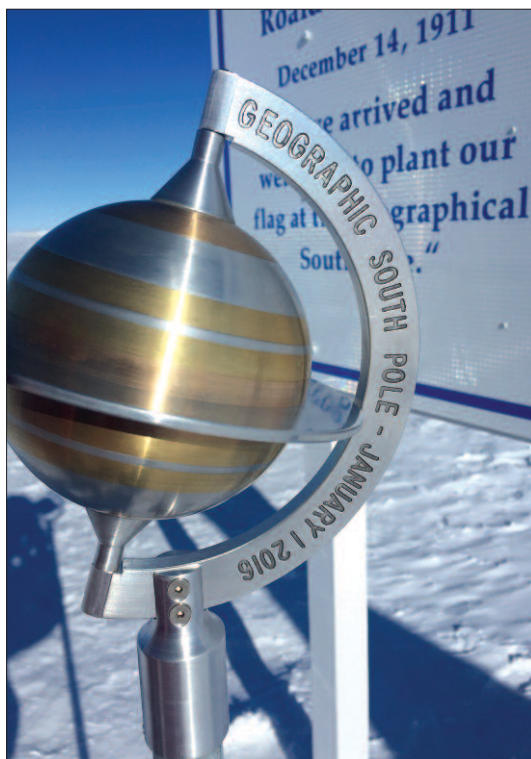

Razítkování zásilek na antarktické poště Malá Amerika na historickém snímku z roku 1935.

Hlavní zaměření pracovníků Amundsen-Scottovy základny je ale samozřejmě vědecké a programy, jimž se věnují, by bylo možné dokumentovat i filatelisticky, to bychom však už příliš odbočili od hlavního tématu našeho článku.

Když už jsme ale na pólu, zmiňme několik zajímavostí. Říká se sice v jednotném čísle „jižní pól“, ve skutečnosti je jich však více – přesněji tři: geografický jižní pól (tedy místo, kde zemská osa protíná zemský povrch), dále ceremoniální jižní pól (o tom si povíme za chvíli více), a pro úplnost magnetický pól, na němž indukční čáry geomagnetického pole směřují svisle vzhůru (v Antarktidě se nazývá „severní“ a v Arktidě „jižní“, ale to už s naším tématem nemá nic společného). Cílem naší cesty byl první jmenovaný, tedy jižní točna, bod, kolem něž můžete v kruhu překročit všechny poledníky a pár kroky tak „obejít celý svět“. Nebo po cimrmanovsku můžete jedním krokem jít na jih a druhým ve stejném směru vzápětí na sever. Jeho poloha je označena ozdobnou tyčí, která je pro každý rok zvlášť vyrobena a po přesném změření místa pólu zasazena vždy prvního ledna.

42 • FILATELIE 8/2016

Měli jsme velké štěstí, že jsme sem dorazili jen čtyři dny poté - protože samotný pól v průběhu roku mění svou polohu vůči zemskému povrchu. Kdybychom přiletěli o týden dříve, tedy koncem prosince, dělali bychom „okružní cestu“ sice kolem správné tyče, ale na zcela nesprávném místě! Je třeba vědět, že povrch Antarktidy je pokryt ledovcem, který po zemském povrchu klouže, takže místo vyznačené jako točna prvního ledna, je na konci roku od skutečného pólu vzdáleno třeba i několik desítek metrů! Dobře je to vidět při srovnání polohy tyče z roku aktuálního a loňského, které jsou od sebe značně vzdáleny (ještě starší jsou odstraněny a uloženy ve stanici).

Naše malá výprava na geografickém jižním pólu. V modrém klinu české vlajky můžete vidět hlavici čerstvě osazené tyče označující jeho polohu, což stvrzuje tabule za námi. V pozadí vpravo je hlavní budova nedaleké Amundsen-Scottovy polární stanice.

Hlavice tyčí z předchozích let jsou uloženy ve vitrině na chodbě stanice.

Pro zjednodušení byl tedy poblíž vchodu do stanice zbudován stálý „pól ceremoniální“, s vlajkami hlavních účastnických zemí antarktického výzkumu, u nějž se fotografují expedice – i když je ve skutečnosti od točny vzdálen třeba sto metrů.

Ceremoniální pól.

Kde se nacházel jižní pól v roce 1911, kdy k němu dorazila Amundsenova výprava, a v roce 1912 výprava Scottova, nevíme (ale asi by to šlo vypočítat). Nemá tedy pravdu informační tabule (každý rok pečlivě přemístěná), uvádějící, že právě sem obě výpravy dorazily – ve skutečnosti to bylo o pěkný kus jinde. To nám ale radost z dosažení jižní točny nemůže zkazit. Jak na jejím opačném konci řekl lékárník v Cimrmanově Dobytí severního pólu: „Kamarádi! Stálo to za to. Na pokraji smrti mrazem, na pokraji smrti hladem, na pokraji smrti vysílením, ale stálo to za to!“ ■